

EVROPLJANIN IZ POLJICA (Ivan Golub, Ivan Paštrić - Ioannes Pastritius, polihistor i teolog, Sabrana građa, KS, Zagreb 1989)

Stjepan Damjanović
Filozofski fakultet Zagreb

Polihistor i teolog **Ivan Paštrić** (1636-1708) rođen je u Poljicama 1636. g. Kad mu je bilo 8 godina stariji njegov brat Jeronim odvodi ga u Mletke u Nabožni dom katekumena. Ivan će tamo provesti četiri godine: posluživao je u domu, ali intenzivno učio latinski, grčki i hebrejski. Bio je tako uspješan da ga je okolina zamijetila i preporučila u Rim da usavrši svoje znanje. U Rim stiže 1648. i uči hebrejski pod vodstvom čuvenog hebrejista Julija Bartoloccia (1613-1687). Studira humanitarne nauke, retoriku, logiku, fiziku i metafiziku, stječe doktorat iz filozofije. Za sve to vrijeme nalazi se u zavodu neofita i transmarina, a nakon četiri godine boravka u tom zavodu odlazi u grčki zavod Sv. Antanzija da bi usavršio svoje znanje grčkoga. I tamo će provesti četiri godine koje će rezultirati ne samo odličnim znanjem grčkoga, nego i doktoratom iz teologije (doktoratima iz filozofije i teologije dodao je i doktorat iz civilnog i kanonskog prava). Od 1659. nalazi se u zavodu za širenje vjere. Njegov suvremenik biskup Josip Marija Perrinezzi napisao je o tom prijelazu u čuveni Zavod i ovo: "Nedugo iza toga sa svojom zaslugom kao jedinom preporukom, bude postavljen u Zavod za širenje vjere profesorom filozofije". Usput radi kao revizor i korektor tiska, a 1689. u svojoj 33. godini postaje profesorom polemičke teologije, tj. dobio je u ruke najvažniju i najodlučniju katedru u Zavodu. Uključen je u rad mnogih znamenitih rimskih institucija: 1671. on je suosnivač i doživotni ravnatelj **Akademije koncila** i duša njezinih rasprava o povijesnim, pravnim i teološkim aspektima crkvenih sabora; on je "apostolski pisac hebrejskog jezika" u Vatikanskoj biblioteci (tu je službu preuzeo od svog učitelja čuvenog orijentalista J. Bartoloccia); on je akademik, i to jedan od najuglednijih, čuvene **Arkadije** kojoj je jedan od najvažnijih zadataka bio da preodgoji barokom iskvareni literarni ukus. I mogli bismo tako nabrajati dalje. Zaustavit ćemo se još samo na jednoj njegovoj djelatnosti: o radu na glagoljskom časoslovu i misalu. God. 1688. priredio je **Časoslov rimskih slavjanskim jezicima**, a iste godine započeo i svoj spis o slavenskim liturgijskim knjigama. (Još je M. Sović u predgovor **Slavenskoj gramatici** unio citat koji kaže da je Ivan Paštrić od malih nogu znao pismo koje zovu pismom Svetog Jeronima.) Časoslov iz 1688. nastavak je rusificiranja hrvatskoglagoljskih knjiga koje je započeo R. Levaković. God. 1706. priredio je za tisak glagoljski misal; radilo se zapravo i pretisku Levakovićeve misala iz 1631. s dodatkom novih misa. Paštrić se zanimao za rad svojih predšasnika na glagoljskom misalu i časoslovu o čemu svjedoči njegova zbirka sačuvana u onomastičkoj kartoteci Vatikanske biblioteke. I jezik tih knjiga ga je zanimao pa je započeo izradu (napravio je samo djelomično slovo A) djela **Lessice latino - illico** koji ima četiri stupca (Latine - Ruthen. car. Cyr. - Slauon. car. Hieronym. - Dalmatice). Nije zaboravljao na svoje podrijetlo pa je svoju biblioteku poklonio splitskom sjemeništu.

Već i ovaj vrlo sažet prikaz Paštrićeve djelatnosti pokazuje da je riječ o iznimnoj osobi. Sve ono što smo tu ispričali - "izvukli" smo iz knjige Ivana Goluba **Ivan Paštrić - Ioannes Pastritius, polihistor i teolog. Sabrana građa**. Najpoznatiji istraživač Križanićeva života i djela prof. Golub je u potrazi za dokumentima o Križaniću naišao na Paštrićevu ostavštinu: osamdesetak svezaka pisanih na latinskom, grčkom, hebrejskom i talijanskom s umecima na sirsom i aramejskom. Građa je složena ne samo jezično nego i sadržajno jer se u njoj nalaze i književni Paštrićevi pokušaji, njegove filološke i teološke rasprave. Profesor Golub je bio radosno iznenađen i zadivljen nad onim što je našao. Kroz više no dva desetljeća vraćao se Paštriću objavljujući izvještaje, bibliografije i rasprave o njegovu životu, animirajući pojedince i institucije da dio svoje pažnje posvete jednom tako zanimljivom a tako malo poznatom djelu našega čovjeka. Knjiga o kojoj govorimo skup je tih Golubovih tekstova: rezultata do kojih je došao. Ona je prilika da svoj narodni ponos utemeljimo na čvrstom tlu: upoznajemo djelo koje je očito i u evropskim relacijama ozbiljno,

a stvorio ga je naš čovjek. Paštrić je, to se iz Golubove knjige jasno vidi, jedan od onih čijim smo djelom vraćali Evropi dio onoga što smo od nje primili. Pouzdanost kojom nam autor nudi rezultate velika je i u njoj se očituje iskusan znanstvenik koji zna što je utvrđeno, što je blizu konačnom rješenju, a što je tek slutnja. Ipak, ono najvrednije je, čini mi se, ovo: svaka stranica ukazuje na nove mogućnosti istraživanja i poziva znalce različitih struka. Poziva ih na istraživanje koje spremnom znanstveniku jamči radost otkrivanja i prave znanstvene berbe. Takve su Golubove i nisu ni izvan granica naše zemlje neprimijećene: upravo je lijepa simbolika što je Ivan Golub ove godine imenovan članom talijanske akademije Arkadija, tj. članom Paštrićeve akademije. To je još jedan dokaz da je iznimno djelo našlo iznimnog istraživača.